

IN MEMORIAM

Ing. arh Blaž Misita - Katušić

15. IX 1886. — 4. II 1961.

Bio je porijeklom Hercegovac. Vrijeme između dva rata proživio je većinom u Srbiji, a trajno se naselio u Osijeku tek poslije Oslobođenja, dakle u doba obnove zemlje poslije ratnih pustošenja. Od samog početka sudjelovao je u veoma značajnim akcijama na obnovi Slavonije, a zbog izvanrednog organizacionog talenta, doprinos mu nije malen. Sudjelovao je na organizaciji oko čišćenja riječnih korita, u obnovi popaljenih sela, posebno u obnovi Gornjih Vrhovaca, kod podizanja spomenika u Batinoj Skeli, kod izgradnje u Mecama, kod osnivanja Građevinskog tehnikuma u Osijeku i u radu na razvijanju konzervatorske službe u Osijeku i širom Slavonije.

Rodio se u Bosanskoj Kostajnici u porodici koja ga ne bi bila mogla školovati, da si on sam, darovit i željan znanja, nije pomogao davajući instrukcije slabijim djacima. Osnovnu i veći dio srednje škole svršava u Mostaru a maturu s odličnim uspjehom na Velikoj realci u Banja Luci. Tehnički studij arhitekture započinje najprije u Beču, a zatim u Pragu kao stipendista bosanske vlade, jer se isticao talentom i marom. Svoju fakultetsku naobrazbu završava u Liège-u u Belgiji, također s odličnim uspjehom.

Stupio je dakle u samostalan život s izvanrednom stručnom spremom, s poznavanjem stranih jezika i sa širokim pogledima na svijet, stečenim u inostranim visokim školama.

Do g. 1914. bio je najprije tehnički asistent na vojnoj željeznici, te je u tom svojstvu boravio neko vrijeme u Turskoj na izgradnji bagdadske željeznice (1913), a poslije bio je i u Egiptu (1914). Po povratku zaposlio se u Beogradu kod Francusko-srpskog društva za izgradnju željeznica sve do početka I svjetskog rata.

Za vrijeme rata stupa kao dobrovoljac u srpsku vojsku i učestvuje u njoj do svršetka. I poslije rata ostaje kao aktivni inženirsko-tehnički kapetan I klase u Ministarstvu vojske u Beogradu sve do 1925. g.

Vrijeme između dva rata provodi većinom u Beogradu, bilo kao privatni poduzetnik, bilo kao građevinski inženir kod nekih poduzeća. U tom razdoblju izvodio je veliki broj građevnih objekata (bolnica, crkava, domova, škola) i uzimao učešća u natjecanjima za izradu idejnih skica od kojih mu je priličan broj bio otkupljen i publiciran.

Tek nakon Oslobođenja, u doba kada se primicao svojoj 60. godini života, on stavlja sve svoje tjelesne i umne sile na službu novoj slavonskoj sredini u kojoj se našao i od sada nadalje njegov život i rad do časa iznenadne smrti znači velik i konstruktivan doprinos novom socijalističkom društvu i izgradnji zemlje. Odmah se prijavljuje na rad te ga raspoređuju na dužnost referenta Tehničkog odjeljka u Okružnom NO-u gdje radi pretežno kao nadzorni inženir na obnovi porušenih i popaljenih sela Slavonije, a kasnije kao šef građevinske sekcije u Osijeku.

U aprilu 1948. preuzima dužnost direktora Građevinskog tehnikuma u Osijeku, a kad je organizaciju proveo, ostaje tamo kao šef stručnih odjela i honorarni nastavnik. Za svoj rad bio je pohvaljivan i nagrađivan od Okr. NO-a Osijek i od Ministarstva građevina NRH. Za vrijeme svoga rada na Građevinskom tehnikumu bavio se pedagoškom literaturom i metodikom nastave te je sastavio skripta za tu školu, u pomanjkanju potrebnih školskih knjiga.

Od 1953. do svoje smrti radi kao honorarni službenik Muzeja Slavonije u svojstvu konzervatorskog izaslanika za grad i kotar Osijek i kao takav neobično brzo, unatoč poodmakloj dobi, ulazi u probleme i organizaciju konzervatorskog rada, vodi evidenciju o spomenicima grada i kotara, obilazi ih, razvija putem žive riječi, štampe i predavanja propagandu za očuvanje naše historijske baštine; osobitu pažnju posvećuje osječkoj tvrđi kao zaštićenoj cjelini, te energično i kategorički odbija svaki pokušaj razaranja i unakažavanja pojedinih starih stilskih kuća u Tvrđi. Kako je bio član raznih savjeta i komisija za komunalne i urbanističke akcije upotrebljavao je svaku priliku da širi i odgaja smisao za očuvanje naših starih arhitektura na području grada i kotara. Kao iskusan arhitekt znao je u svakom rješavanju problema naći pravu balansu između staroga koje treba očuvati i novih potreba koje treba respektirati.

Čim se latio konzervatorske službe počeo je studirati historijsku i konzervatorsku literaturu i doskora se i tu dao na pisanje nekoliko studija o starom Osijeku koje su objavljene u Osječkim zbornicima br. IV, V i VI. To su historijat i studija o »Kamenitom križu«, o kući porodice Kragujević u donjem gradu, o kući Plemićevih u tvrđi i oveća studija »Pregled arhitekture Osijeka kroz tri stoljeća«.

Mnogo se bavio terenskom i nacrtnom rekonstrukcijom turske i austrijske tvrđe, koje je radio s najvećom preciznošću, držeći se stalno samo onih činjenica koje mu je davao teren ili arhiva. Oboje predstavlja značajan doprinos za daljnji rad na historiji Osijeka.

Uopće široko je razgranao svoju aktivnost u konzervatorskoj službi. U osječkom arhivu tražio je podatke o objektima koji su vrijedni zaštite; iz osječkih dnevnih novina tražio je bilješke u vezi s urbanističkim problemima; iz kunsthistorijske i konzervatorske literature vadio je bilješke koje će mu na djelu trebati. Počeo je što više sabirati biografije osječkih inženira i tehničara da bi mogao rekonstruirati sliku jedne grane aktivnosti u vezi s razvojem Osijeka; evidentirao je spomen-ploče u Osijeku i u kotaru iz kojih je mogao crpsti po koji vrijedan podatak za historiju Osijeka ili kotara; obilazeći s arheologom osječki teren načinio je i dobrih terenskih snimaka rimskih grobova ili temelja kuća. Izrađivao je na poziv

Konzervatorskog zavoda u Zagrebu posebne elaborate, kao npr. o retfa-
lačkom dvorcu, o kapeli sv. Roka u donjem gradu, o pojedinim kućama;
zatim na poziv pojedinih općina u slučaju ugroženosti objekata izradio je
potrebnu dokumentaciju za crkve, gradine, dvorce i dr. u Kneževim Vino-
gradima, Valpovu, Belom Manastiru, Topolju, Bolmanu, Gorjanima, Le-
vanjskoj varoši, Bijelom Brdu, Aljmašu, Dalju, Erdutu, Djakovu, Kolođ-
varu, Hermangradu, Trnavi itd.

Iz ovih letimično nabrojenih podataka jasno proizlazi da je pok. inž.
Katušić, iako nije bio porijeklom iz naše slavonske sredine, ipak, pro-
živjevši ovdje posljednje godine svoga života, ostavio tako vidnih i traj-
nih tragova svoje aktivnosti da nas je uvelike zadužio da mu odamo pri-
znanje.

Pinterović

Ing. Radoslav Franjetić

1881. — 1959.

Često se ponavlja činjenica, da se rad i djelovanje naših najzaslužnijih kulturnih radnika uočava i valorizira tek onda, kada njih više nema.

Među takve radnike spadao je i pok. ing. Radoslav Franjetić. Bio je vrlo dobro poznat u krugovima muzejskih i konzervatorskih radnika, vrlo cijenjeni rado viđen, jer je bio pun praktičnog terenskog znanja i iskustva. Arheološke nalaze s terena rado je prepuštao muzejima, a također i svoje terenske nacрте i stručne izvještaje i informacije. Arheolozima, historičarima, kulturnim radnicima i svima koji su se na njega obraćali rado je poslužio svojim terenskim znanjem i iskustvom.

Objektivno ocijeniti njegov rad moglo se nažalost tek poslije njegove smrti. Ogromna njegova ostavština obuhvaća hiljade stranica rukopisa, projekata o stručnim vodograđevnim problemima, izvještaja o terenskim radovima, arheoloških i historijskih problema s terena Slavonije, gdje je bila domena njegovog djelovanja, zatim stotine arhitektonskih nacрта historijskih zgrada i objekata i projekata za konzerviranje i restauraciju pojedinih historijskih zgrada. Upravo je nevjerovatno, da je jedan ljudski vijek dovoljan da jedan neumorni radnik ostavi iza sebe toliki opus kao rezultat svoga rada.

Sretnim slučajem ostavštinu je poslije Franjetićeve smrti njegova supruga sredila i sistematizirala i tako je nesamo spašena, nego je i dospjela tamo kuda po svojoj tematici pripada.

Ograničit ću se na prikaz rada pok. Franjetića koji je bio vezan za konzervatorski i muzejski rad.

Franjetićev interes za historijske spomenike potječe iz vremena njegovog školovanja na osječkoj realci. Rođen u Bosanskoj Gradiški 1881., maturira u Osijeku 1899. god. Stari Osijek koji je in illo tempore bio još sačuvao svoju staru urbanističku cjelinu nadahnuo je Franjetića osjećanjem za historijske ambijente, za spomenike, za prošlost. Još kao gimnazijalac 1896. on po nalogu svog profesora iz povijesti dra Ive Kraljevića piše opširnu i lijepo obrađenu radnju »Povijest grada Osijeka«. Diplomirao je 1904. u Budimpešti. Cijeli svoj život i rad posvetio je isključivo Slavoniji.

Česti arheološki nalazi na terenu Osijeka i okolice koji su bili povod za osnutak osječkog muzeja u 19. stoljeću, utjecali su i na Franjetića. Ovaj utjecaj bio je presudan za cijeli daljnji rad Franjetića, jer kolikogod je

bio naročiti stručnjak na melioracijama, na vodograđevnim radovima, na regulacijama rijeka i drugim sličnim radovima, — svagdje je primarno obraćao pažnju arheološkim nalazima, spomenicima, historijskoj arhitekturi. Često je masu arheoloških nalaza s terena donosio u osječki muzej. Niz važnih nalaza predao je i zagrebačkom arheološkom muzeju.

Akcija zagrebačkog arheološkog muzeja i povjerenstva za čuvanje spomenika (u kojemu su radili Kukuljević, Sabljar, Smičiklas, Brunšmid, Truhelka, Hoffiller) i niza istaknutih naučnih i kulturnih radnika druge polovice 19. i početka 20. stoljeća za čuvanje naše kulturne baštine, našlo je u Franjetiću iskrenog suradnika i pregaoca. Direktna Franjetićeve suradnja s Gorjanovićem, Brunšmidom i Hoffillerom bila je povod, da je Franjetić odmah kod prvog osnivanja i organiziranja konzervatorske službe u Hrvatskoj bio imenovan počasnim konzervatorom.

Godine 1910. dolazi naime do osnivanja službenog konzervatorskog foruma »Zemaljskog povjerenstva za čuvanje umjetničkih i historijskih spomenika u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji«, koje je počelo sa djelovanjem 1911. godine. Prvi i osnovni zadatak Povjerenstva bio je organizirati mrežu konzervatorske službe na području svoga djelovanja.

Prof. Brunšmid — poznavajući rad Franjetića na terenu u Slavoniji — predloži Franjetića za počasnog konzervatora. Dekretom bana br. 2640 od 4. srpnja 1911. za razdoblje od 1911.—1915. Franjetić je imenovan počasnim konzervatorom. Ovaj dekret ponovljen je novim dekretom bana br. 196535 od 16. rujna 1916. za razdoblje 1916.—1920. Time je Franjetić u stvari **postavljen za prvog konzervatora za Slavoniju.**

Kao konzervator on vrijedno i savjesno šalje izvještaje, nacрте, snima pojedine spomenike, daje sugestije za spašavanje pojedinih objekata, izrađuje projekte i troškovnike za pojedine objekte kojima je bio potreban popravak i nastoji doći do sredstava iz lokalnih izvora za popravke. Nastoji sačuvati u slavonskim gradovima urbanističke cjeline. Gotovo svi veći gradovi Slavonije obrađeni su od Franjetića s opširnim i iscrpnim elaboratima koji bi i danas mogli biti baza za rješavanje osnovnih urbanističkih problema tih lokaliteta.

I Gorjanović dopisima geološko-paleontološkog odjela Narodnog muzeja u Zagrebu od 2. X, 3. XI 1910. 28. II 1911. i 5. V 1916. potvrđuje primitak obilnih pošiljki s nalazima koje s terena šalje Franjetić. Gorjanović zahvaljujući za pošiljke priznaje Franjetiću veliku vrijednost poslanih nalaza. Obilna korespondencija s Geološko-paleontološkim muzejem, odnosno s Gorjanovićem daje uvida, što je sve Franjetić dao muzeju, a i što su iz muzeja u svakom dopisu od Franjetića tražili — tražili su profile, nacрте, analize, primjerke izbušenog tla, profile bunara, nazive starih isušenih vrela i presušenih potoka i drugo koje je muzej nužno trebao za geološke i hidrografske studije i za generalne profile. — U listu od 18. II 1915. Gorjanović nabroja 13 pitanja odnosno zadataka, na kojima Franjetić radi par mjeseci i postepeno šalje nacрте, profile i uzorke tla.

U listu od 8. III 1915. upućenom Franjetiću, Gorjanović zahvaljuje za podatke i profile Jošavskog korita. 2. IV 1915. potvrđuje primitak podataka južnog kraja Djakovačkog jezera i postavlja još neka detaljna pitanja.

Listajući ovom korespondencijom razabiremo jasno koje su bile zasluge pok. inženira, da je »temeljem naredbe zemaljske vlade broj 25.607« mogao biti imenovan od geološkog »Povjerenstva za kraljevinu Hrvatsku i Slavoniju« — »članom dopisnikom« i da mu je podjeljena diploma broj 32 od 1. prosinca 1912. god.

Gorjanović u uvodu svoje opsežne radnje »Morfologijske i hidrografske prilike prapornih predjela Srijema...«, Zagreb 1922. zahvaljuje ing. Franjetiću za važne podatke koje je od njega dobio za ovu radnju.

Isto tako i korespondencija s Brunšmidom i Hoffillerom daje naslutiti rezultate te suradnje od koristi za Arheološki muzej u Zagrebu. Iz lista direktora Brunšmida od 27. XI 1906. razabiremo, da je Franjetić spasio muzeju satnički nalaz novca, zatim nalaze koje je Franjetić sakupio pri gradnji cesta Satnica—Gorjani, nalaze iz Djakova i druge. U istom listu zahvaljuje Brunšmid i na ranijoj suradnji, »jer njegovoj inicijativi i agilnosti ima muzej mnogo da zahvali«. Istim listom Brunšmid moli Franjetića za izuzetne usluge muzeju, tj. da pregleda izvjesne terene, da otkupi neke nalaze na terenu i dr.

Ovakovu obilnu korespondenciju s Brunšmidom i Hoffillerom možemo pratiti do odlaska Franjetićevog iz Osijeka u Zagreb. Iz ove korespondencije možemo saznati da je Franjetić redovno slao nalaze s terena, podatke, izvještaje, nacрте i da je na molbu muzeja išao u Satnicu, Djakovo, Čadjavicu, Viškovce, Vukovar, Vučedol, Ilok, Našice i izvijestio... o nizu pitanja koja su interesirala Brunšmida i Hoffillera, odnosno Arheološki muzej u Zagrebu.

I poslije odlaska u Zagreb Franjetić ostaje povezan s arheologijom i održava kontakte s Milojčićem (sada u Heidelbergu), s Hoffillerom, s Abramićem u Splitu, s Bösendorferom u Osijeku, i svima hoće da posluži svojim iskustvom, stečenim poglavito na terenu u Slavoniji.

Još dok je bio u Osijeku uporno se borio da se očuva urbanistička cjelina i ostaci stare osječke tvrđave. Listajući po korespondenciji s prof. Đurom Szabo vidimo, da je za spasavanje spomenika u Slavoniji, a posebno u Osijeku, »jedina nada Franjetić — dok je on amo, ali nestane li njega ne će se moći ništa sačuvati...«

Zaista, i muzeji i spomenici i konzervatorska služba i naučnoistraživački rad u Slavoniji imaju mnogo zahvaliti Franjetiću i ovoj njegovoj funkciji. Pregledavajući njegovu ostavštinu, tek danas smo u stanju valorizirati taj ogromni rad i njegova nastojanja, koja dakako nisu mogla uvijek biti i ostvarena. Mislim, da se može sa sigurnošću kazati, da je malo naših radnika u Slavoniji toliko doprinjelo ovom radu kao Franjetić.

Antun Bauer